

Strupö

Natur

Nästan lika långt österut och nästan lika långt från Storö eller fastland som Örö ligger, ligger också Strupö. De båda öarna i de yttersta Misterhultsskären, liknar varandra som enäggtvillingar vad gäller delar av såväl den geografiska som den historiska beskrivning – men skiljer sig samtidigt så på andra punkter, att man inte ens kan kalla dem artfränder.

Liksom Örö består Strupö egentligen av flera genom landhöjningen sammanvuxna öar, vilket ger ön en tämligen amöbalik kontur. Runt om Strupö ligger dessutom ett antal mindre öar, idag avskilda från huvudön endast genom trånga och smala sund, vilka för varje år blir allt svårare nålsögon att passera. Liksom Örö är Strupö kung i eget rike, dvs huvudö i en egen liten arkipelag. Strupö är dock genom denna något mer skyddad från östan än det synnerligen utsatta Örö.

I jämförelse med det flacka Örö, är Strupö högt och utgörs egentligen av en samlig isslipade klippknallar, synnerligen oregelbundet sammanfogade av en gräsgrönt kardborrband. Ön har många punkter med god sikt åt alla håll. Den högsta punkten ligger idag 15-20 meter över havsytan. Man kan nästan frammana bilden av hur inlandsisen en gång stannade till över Strupö för att hyvla och slipa bergknallarna till runda, nästan mjuka former, för att på färden vidare nordöver först ploga bort Örö och genast därefter dumpa slipdamm och hyvelspån över det som därefter var kvar till ö.

På ytterst få ställen på Strupö har större sammanhängande jordlager kunnat samlas mellan bergväggarna. Moränmaterial är sparsamt förekommande. De odlingsbara slänterna är fuktiga genom ständigt flödande dagvattnet från bergväggarna runt om. I torra, högt liggande jordfickorna trivs barrträd av olika slag, medan lövträden föredrar fuktiga, lägre liggande och mer skyddade klippskrevor och slänter. Strupö är liksom Örö ovanligt rikt på lövträd, och kallas ibland för lövträdsöas. Det myckna lövinslaget gör färgskalan under sommarhalvåret lätt och skirt till skillnad från annans tung barrskogsgrońska.

Historia

Förhistoria

Den relativt höga höjden har gjort att Strupöarna stuckit näsan över vattenytan mycket tidigare än Öroöarna. På Brånö finns ett gravröse och troligen också en omplockad stensättning. Båda gravformerna hör vanligtvis hemma i bronsålder, men har i skärgården använts under hela järnåldern, ja lokalt också in under mycket tidig medeltid. När gravarna än är anlagda, pekar de på ett inte alltför tillfälligt nyttjande av utskärgården under förhistorisk tid. Röset mäter fem meter i diameter och är bara en halvmeter högt. Det är dock inte placerat på öns högsta punkt, och är därmed inte siluettskapande och iögonenfallande som de rösen som tronar på bergklackarnas toppar. Man kan fantisera kring röset på Brånö: under bronsålder var ön några kobbar. Själva Strupö däremot var stort nog att slå läger på och hade flera skyddade slänter och vikar. Att mitt i brådaste fiskesäsongen tvingas begrava någon viktig person längst ut i skärgården. Att stapla sten till ett stort röse i en tämligen moränfattig trakt. Arbete och omsorg. Varför på Brånö och inte Strupö? Var det samtidigt en markering av ett revir? Är det kanske byggt endast som ett äreminne? Är det trots läget vida synligt med funktion som sjömärke? Gravarna visar tydligt att utskärsfiske varit en viktig del i försörjningsbasen under åtminstone brons- och järnålder.

Tomtningar

På Berkskär, Brånö, Jällen och några andra öar utanför Strupö finns tomtningar, dvs stengrunder till enkla boningar, vanligtvis uppförda i samband med det säsongsvisa utskärsfiske, som bedrevs under företrädesvis medeltid. De kan också ha sina rötter i sen järnålder. Ytterskärgården var under senmedeltid allmänning, dvs hörde Gud, Konungen och Sveriges krona till. Vattnen var fiskrika och behovet av fisk som fasteföda stort

Det finns ingen anledning att tro, att grunderna på Jällen eller Brånö haft något annat ursprung eller användning än de på Berkskär. Den här typen av tillfällig bosättning finns ej omnämnd i de samtida källorna. Vid arkeologiska undersökningar ger de av förklarliga skäl sällsynt lite fynd. Den enda överallt tillgängliga relativa dateringsmetoden utgår från landhöjningen. Om man känner landtillväxten, kan man ge en bakre gräns för bodarnas tillkomst. De har ju inte uppförts under vattenytan eller så nära strandkanten att de var fuktiga eller riskerade att översvämmas vid högvatten. Vanligtvis ger dylika mätningar dateringar till medeltid. Tomtningarna kan dock ha använts in i modern tid, dvs fram till motorbåtens införande. Det var inte ovanligt att man, efter det man satt skötarna på kvällen, övernattade i en tomtning på någon utholme, för att slippa ro/segla hela vägen hem. Då hann man i princip bara vända i dörren, innan det var dags att ta sig ut igen för att vittja skötarna. På Feshem, en av Garpklubbarna, ordnade man med hjälp av åror och segel ett tillfälligt tak över en stengrund och tillbringade den korta natten där så sent som under 1900-talets första år.

En av tomtningarna på Brånö ligger vid en västlig vik, på en plats kallad Munkbötet. Det finns en möjlighet att just denna stengrund tillkommit i samband med den vårdkase som bör ha legat på Munkböteberget, kanske varit vaktstuga. Tomtningar ligger ytterst sällan i västliga lägen. Svar ges först vid en arkeologisk undersökning.

I vilket förhållande tomtningarna står till bosättningen på Strupö är omöjligt att utröna. Men, här lika lite som någon annan stans finns det skäl att tro att de helt och hållet är en föregångare till Strupöbebyggelsen. Sannolikt har båda platserna åtminstone under senare delen av medeltiden nyttjats samtidigt. Det fanns tillräckligt med vatten och fisk till alla. Säsongsfisket bör dock ha varit föregångare. Lockades någon att utnyttja det saftiga betet och rika fisket på Strupöarna året runt, i stället för att flacka fram och tillbaka? Var det ett sätt för någon näst äldsta son på Klintemåla eller Vinö att också öppna eget?

Berkskär har fram till 1960 nyttjats till bete för Strupökossorna, vilket hållit undan högre växtlighet och gjort stengrunderna tydliga, något som infogat dem i den muntliga traditionen. Enligt denna var Berkskär Strupöbornas tillflyktsort under danskarnas härjningar i skärgården främst under 1600-talet. På Berkskär saknas färskvatten, så det lär aldrig ha rört sig om annat än tillfällig bosättning eller uppehåll.

Jordnatur

Strupö var kronojord, dvs statlig jordegendom som staten behandlade som vilket annat värdepapper som helst; skänkte bort, belånade och förpantade osv allt efter den ekonomiska situationen. Inte ens en mager utö som Strupö gick fri från den bytshandel staten och frälset ägnade sig åt efter Vasatiden. Eftersom åkerjorden på Strupö är lika obetydlig som den på Örö; enligt Craelius "så obetydlig at then ej förtjenar nämnas", förstår vi att det var inte jordbrukets avkastning som var det ekonomiskt åtråvärda. Skatteuppbörden var både "visst och ovisst". Avkastningen från betesdriften däremot måste varit lockande liksom fisket.

Bosättning

Vi känner alltså inte till när Strupö först bebyggdes eller mer detaljerat bevekelsegrunderna härtill. Vi kan dock på goda grunder gissa vad som lockade: en otroligt väl skyddad naturhamn, färskvattentillgång, närhet till rikt fiske, ett gott bete och stora möjligheter till styremansuppdrag. Det finns inga kända tomtningar på själva Strupö, kanske har de röjts bort i samband med fem seklers husbyggande. Däremot har man vid grävning påträffat rester av timrade hus och grundläggningar. De ligger förstås ganska högt upp i slänten på våra dagars bytomt, eftersom landhöjningen varit påtaglig. Den relativa dateringen utifrån strandlinjen pekar mot 16- och 1700-tal för de påträffade lämningarna.

Strupö omnämns inte i svenskt Diplomatarium dvs samling av skriftliga källor från före 1420. Hemmanet har inte sett dagens ljus som ett sämjehemman motsvarande Örö. (Sämja = ett engångsarrende från Kronan som gav full besittningsrätt med rätt att ärva och klyva jorden, dock inte äganderätt. Skillnaden mellan vanlig kronojord och sämjejord var att arrendetiden inte var begränsad till sex år och att man kunde bli avhyst mot sin vilja. Sämjehemmanen var dessutom lägre skattetaxerade.) Sannolikt har Strupö någon gång under 1400-talet brutit sig ur skärgårdsallmanningen liksom Örö. Hela Misterhults skärgård var en enda stor kronoallmanning. Enligt jordeboken 1543 var Strupö ett kronohemman brukat av "Nils i Strupö", som betalade skatt i form av smör. Detta är första gången Strupö omnämns i det skriftliga källmaterialet. Troligen åtog sig Nils också styremansuppdrag. Vi vet att Strupö plundrades i samband med ett danskt strandhugg 1563 och att hemmanet byggdes upp igen, bara för att åter plundras. Denna gång, 1598, av Sigismunds soldater på flykt hem till Polen. Skärkarlen på Strupö begärde och

fick av kronan vederlag för de skador han åsamkats. Men det dröjde inte länge innan det var dags igen. Under Kalmarkriget 1611-13 brändes Strupö ner till grunden. Man kan inte annat än beundra och förundra sig över den mänskliga styrka som gång efter gång orkar bygga upp hemmanet efter ödeläggelse.

Av egendomsförteckningarna för Älfsborgs lösen från 1571, framgår att Strupö kunde hålla 10 kor, 12 ungdjur, 10 får och en häst. Det är mycket djur för ett kargt hemman ytterskärgården vid denna tid. Varför höll man häst? Här fanns vare sig vägar eller stora behov av dragare. En häst är mindre tålig och robust än en ox och kräver dessutom kraftigare foder. Egendomsförteckningarna bildade underlag för uppbörden; ju mer man ägde desto större skatt. Inget skäl att skyta - snarare tvärsom. Det stora antalet djur visar att det fanns relativt gott om bete på hemmanet, som alltså utgjordes inte bara av huvudön Strupö utan också av alla små och stora öar runt om. Uppgifterna visar också att det var boskapsskötsel och inte åkerbruk som bredvid fisket var huvudnäring. Jord att bryta till åker lyser med sin frånvaro här ute.

Styremansort

Naturen har skänkt Strupö flera möjliga lotsutkikar i form av höga bergknallar med fri utsikt i 360 o och långa sträckor fri horisont. Strupö har tillsammans med Örö, Idö och Spårö utgjort det viktiga pärlband av lotsstationer utmed Misterhults- och Tjustkusten, vilket varit en förutsättning för sjötrafik till långt in på 1900-talet. Lotsuppgiften har präglat dessa öars såväl bebyggelsestruktur och rent fysiska bebyggelse, som deras historia och klangen i deras namn.

År 1571 blir en man vid namn Henning, av Johan III, tillsatt som styreman på Strupö. 1666 anslås ön till lotsverket, enligt samtida anteckningar. Lotsningen institutionaliseras allt mer under 1600-talet och den första lotstaxan utfärdas 1606. I 1643 års regeringsform läggs lotshemmanen under det nyinrättade amiralitetet och mot slutet av seklet har lotsen genom statlig fullmakt blivit en statens tjänsteman. Kungliga lotsverket konstitueras 1696 och den lotsordning som utfärdas samtidigt, kvarstår till slutet av 1800-talet. Likaså den lotsningsfördelning som enligt sedvanan stipuleras mellan Örö och Strupö: Strupölotsen ledsagar norrgående trafik från Kråkelund till Idö och Örölotsarna tar hand om den södergående trafiken till Kråkelund.

För att inneha ett lotshemman var man tvungen att uppfylla lotsplikten. Förbud mot delning av lotshemman, som ju var kronojord, rådde. Ofta gick lotsyrket därför i arv från far till son. Man var verksam sida vid sida som mästerlots och lotsdräng. Så uppger Craelius att 1772 fanns på Strupö en ålderlots, en lots och två drängar. (Vi kan förmoda far med son och två inhysta drängar som hjälpkarlar för fisket främst.) När sonen bildat egen familj, måste även den med tiden ha eget tak över huvudet. Och vart tog mästerlotsens andra söner vägen? Klart är att flertalet lotshemman mot 1700-talets mitt inte bestod av enbart ett bostadshus eller hushåll. Även om jorden och fiskevattnet officiellt var odelade, var brukandet och nyttjandet sämjedelat. Förutsättningen för att detta skulle fungera var att man tillhörde samma familj, levde sida vid sida på samma gård, ibland tom under samma tak. Under 1700-talets andra hälft börjar den stora befolkningsexplosionen göra sig gällande så smått. Vid samma tid intensifieras sjötrafiken och behovet av lotsar ökar därmed. Nu kanske två av mästerlotsens söner kunde

gå i lotslära. Det blir allt tätare mellan husen på lotshemmanen. Troligen hölls Strupö -liksom Örö- odelat till långt in på 1700-talet.

Kronan började lossa sina band till lotshemmanen först under 1860- och 70-talen. Lots och lotshemman hade dittills varit oskiljbara delar av samma helhet. Lotsarna kunde nu från staten lösa in sitt gamla hemman "till skatte", dvs helt privat natur. Lotsarna var nu vordna statliga tjänstemän, helt frikopplade från kronojorden. En lots kunde av sin arbetsgivare staten, förflyttas till en annan lotsstation, utan någon som helst hänsyn tagen till själva hemmanet. På Strupö utnyttjade man sin rätt till friköp. Skogen fick dock lösas in för sig och ek för skeppsbyggnad för sig. Så löste lotsen Carl Olsson 1867 sin skog till skatte för 6 R:dr 25 öre. Kronan förbehöll sig dock rätten till de ekar som för Kronans behov blivit utmärkta.

Storskifte

Mer detaljerad kunskap om hur Strupö by växte fram, har vi alltså inte. Storskifte genomfördes på flertalet lotsplatser just för att stadfästa redan befintlig sämjedelning och cirkulation av mark och vatten, staka ut hustomter och reglera ordningen för slätter och bete. Det var alltså till del en helt annan typ av förrättning än i fastlandets bondbyar. På Strupö förrättades storskifte 1816. Den tillhörande kartan är den första som upprättas för ön.

Den bebyggelsestruktur som redovisas på Strupö vid storskiftet 1816 har inte växt fram över en natt. På kartan kan vi se fyra gårdar. Varje gård nyttjades dock av fler än ett hushåll. Lantmätaren delar alltså hemmanet i fyra lika stora och jämbördiga lotter. Strupö, Brånö, Snuggö och Husholmen delas vardera i fyra skiften, ett per gård. Till varje gård förs dessutom en mindre ö: Risö, Mathem, Kålsö och Huvfallsön. Övriga utöar, som alla saknar åkerjord, ägdes fortsättningsvis gemensamt av de fyra gårdarna. Den största åkern, Fäkärret (som måste vara en nyodling från tiden runt sekelskiftet 1800), delas också i fyra lotter. Åkerbruket har på Strupö genom alla tider varit försumbart, eftersom odlingsbar jord är ytterst sällsynt. Fiske och boskapsskötsel har bredvid lotseriet varit basnäringarna. På Strupö läggs en byallmänning ut. En av $\frac{1}{4}$ -gårdarna delas efter storskiftet i två lotter om vardera $\frac{1}{8}$ mantal.

1776 års fiskestadga hade fastslagit strandägarens rätt till fisket och regalrätten. Fiskevattnet skiftades inte i samband med storskiftet utan sämjedelades. Vattenlotterna gick på cirkulation, olika fiskevatten efter olika cirkulationssystem.

Självhushållet

Lotsarna på Strupö var liksom alla andra, en del av den allena rådande självhushållningen. Man höll så mycket boskap fodertillgången medgav. Strupö kunde föda maximalt 20 kor, fem får/hushåll, därtill kalvar, hushållsgris och höns. Man fiskade och ägnade sig åt allehanda handaslöjd för hushållet och arbetet. Man idkade vanligtvis byteshandel med någon bonde på fastlandet: saltsill mot brödsäd tex. För att klara detta mångsyssleri, skaffade lotsen sig ofta en dräng, som skulle sköta framför allt fisket. Under den ljusa årstiden krävde lotsbevakningen en stor del av lotsens vakna tid. I sextimmarpass vaktade man i utkiken; om sommaren dygnet runt. Själva lotsningarna kunde stundtals bli minst lika långa i tid och geografiskt som dramatiska. Så berättas om en lotsning som pga dåligt väder slutade i norra Tyskland och höll lotsen hemifrån sammanlagt flera veckor. Till

lotssysslan hörde också ansvaret för intagning, underhåll och utsättning av prickar och sjömärken. Under vintern, november till mars, låg lotseriet nere, eftersom isläggning omöjliggjorde sjöfart. Lotsarna kunde till 100 % ägna sig åt kompletterande göromål som säljakt, isfiske på gädda och översyn av redskap. Så snart isen började släppa sitt grepp, sattes skötbåtarna i sjön och skötarna i vattnet efter vårsill. Detta var det vikigaste fisket under hela året. Fiske och lotseri var de näringsgrenar som gav reda pengar. Ju längre fram i tiden vi kommer, desto större blir lotsens lön i pengar och i motsvarande grad minskade hans insats i fiske och jordbruk. Trots att knytningen till hemmanet upphör genom avregleringen, har man svårt att försörja sig enbart på lotslönen.

Vid sekelskiftet 1900 fanns totalt 12 hushåll på Strupö, fördelade på nio gårdar, tillsammans 71 personer; troligen den störst befolkningssiffra någonsin på ön.

Fiske

Först efter avregleringen av lotshemmanen, kunde även icke-lotsar köpa "lotsjord". De gamla hemmansdelarna kunde delas i mindre lotter än vad som tidigare varit möjligt, då lotsplikten följde med hemmanslotten. Nu fanns egentligen ingen bakre gräns. Fisket blev vid samma tid genom successivt ökande specialisering och kommersialisering, en allt mer lönande näringsgren. Lotshemmanen övergick sakta men säkert till att bli fiskelägen. Och fiskaren fick allt mindre tid över för andra näringarna bredvid fisket. 1880 fanns på Strupö åtta ålfiskare med tillsammans 50 hommor, åtta strömmingsfiskare, troligen desamma, med 400 skötar och 8 båtar. Strupöfiskarna fortsatte länge med sk marknadresor till Linköping, där de sålde insaltad strömming. Sista resan företogs 1891.

1900-talet och framför allt dess första hälft är den stora omdaningens tidevarv. Runt första världskriget motoriserades skärgårdens båtar. Lotsarna var tidig ute, kanske pga en mer utvecklad penningekonomi och kontakter med omvärlden. I och med båtmotorerna slapp lotsarna efter utförd lotsning ro eller vänta på förlig vind för att återvända hem. Detta gav samtidigt möjlighet till allt fler lotsningar. Fiskarna kom snabbare till och från fångstplatserna, som nu också kunde förskjutas längre ut till havs. Man fick också allt större möjlighet att avyttra fisken färsk. Runt andra världskriget utvecklades strömmingsfisket till en relativt lukrativ näring. Redskapen förnyas och båtbeståndet moderniseras; däckare med tändkulemotor blev det vanliga. Fisket intensifierades successivt fram till 1950-talet. Kustfisket utkonkurrerades efter kriget av trålare och försörjnings-svårigheterna inom det småskaliga fisket blev påtagliga. Ändring av fiskerätten drog undan en del av det rent geografiska underlaget för framför allt strömmingsfisket. Så småningom blev ålfiske med bottengarn helt dominerande och strömmingsfisket med skötar försvann. 1961 fanns fyra yrkesfiskare kvar på ön, helt inriktade på ålfiske.

Kyrka och dialekt

Strupö och Öro med respektive övärld är utskärgård i ordets rätta bemärkelse. Ingenstans i Misterhults stora skärgård finns så avsides belägna och utsatta bebyggda öar. Utpräglad glesbygd redan när de var som tätast bebodda. Själva centralpunkten var förstas kyrkan. Dit är det 15 kilometer fågelvägen från Strupö. Strupöbornas landningsplats på fastlandet har av tradition varit Klintemåla. Bara därifrån till kyrkan är det 11 kilometer. Till kyrkan måste man för att höra Guds ord, för dop (som skulle ske inom åttonde dagen efter födseln), konfirmation och

giftermål. Det var också i kyrkogårdens vigda jord alla skärgårdsbor ville läggas till sin sista vila.

Av någon anledning hade vid sekelskiftet 1900 utvecklats en speciell Strupödialekt, som markant skilde sig från de andra öarna i Misterhults skärgård, där utpräglat Tjustmål talas. Strupömålet är dock tyvärr inte närmre dokumenterad eller undersökt. Idag är det troligen för sent. Det som utmärkte Strupötalet var bl a det flitiga användandet av diftonger. Strupöborna kallades av andra skärgårdsbor för mörtar.

Skola

År 1845 infördes obligatorisk skolgång för alla lotsbarn. Läskunnigheten var ju viktigt med tanke på att yrket ofta gick i arv. Till en början hölls ambulerande undervisning fyra månader/år. Först 1865 etablerades en skola på Strupö, som var öppen även för andra barn än lotsbarn. Allmän skolplikt infördes i Sverige dock först 1867. I samand med lotsindragningen på Örö 1875, flyttades Öröbarnen till skolan på Strupö. Det första skolhuset på ön var en liten timrad stuga uppförd en på mycket hög grund och låg strax intill bybrunnen. 1918 avslutade lotsverket sin skolverksamhet på Strupö. Men barnaskaran på ön var fortfarande mycket stor, så kommunen startade en skola redan 1920, i ett alldeles nybyggt skolhus med tillhörande lärarbostad. Med klipphällen direkt utanför dörren och Östersjöns blåa vågor utanför fönstret, gav skolans placering en vink om framtiden yrkesområden. Redan 1939 lades verksamheten ner pga sviktande barnunderlag. Därefter var det skola på fastlandet och inackordering, förhoppningsvis hos någon släkting, som gällde.

Moderna tider

År 1933 läggs lotsplatsen Strupö ner och de två kvarvarande lotsarna placeras på Kråkelund. Naturhushållningen upphör successivt. Den sista mjölkkossan försvinner från Strupö 1960. Gris och höns finns kvar några år till. Befolkningen minskar stadigt i antal. Arbetsmöjligheter för de unga saknas allt mer. Vid 1940-talets slut finns fortfarande fyra bofasta hushåll på ön, tillsammans 16 personer. Vatten- och jordlotter slås genom arrende åter samman till allt större enheter i storskalighetens anda. 1964 elektrifieras Strupö via kabel från fastlandet och knapp tio år senare, 1972 sätts ytterbelysning, finansierad via bensinskattemedel, upp på ön. Men, yttre faciliteter räckte inte för att hålla ön vid liv.

Bebyggelse

Spaningstornet på öns högsta punkt erbjuder en vidunderlig utsikt över hela den omkringliggande skärgården. Tornet ligger på den gamla lotsutkikens plats. När Strupö lotsplats drogs in, monterades lotsutkiken ner. Under andra världskriget restes ett utkikstorn av trä på den gamla lotsutkikens plats. Nu var det motsatsen till fredlig handelstrafik "tornsvalorna" spanade efter. Trätornet ersattes sedermera av ett torn i moderna material. Av den gamla lotsutkiken återstår alltså inget. Bara vaktstugan finns kvar; liten som en lekstuga och uppförd med mycket av sekelskiftets snickarglada stil, vilket ökar intrycket av lek och nöje.

Den övriga bebyggelsen på Strupö präglas däremot inte alls av sekelskiftets lite glättiga yttre. Istället vilar ett stramt och värdigt allvar över alla fasader oberoende

av husets ålder. Till skillnad från den sammanhållna bebyggelsebilden på Örö, präglas Strupö av stor variation vad gäller allt från husvolym och färgsättning till placering på bytomten. Självklart styr de rent geografiska förutsättningarna helt vad gäller det senare: Gloet på Strupö utgör en nästan cirkelrund gryta med sluttande stränder runt om. Den smala byggbara markremsan mellan saltsjö och omgivande bergknallar har gjort att bebyggelsen ligger utspridd som en uppslagen solfjäder runt gloet. Den annars vanliga rytmen sjöbod, bostadshus, ladugård, odlingsmark finns över huvud taget inte här. Bodar av olika slag och åldrar sammanbundna med varandra och landbacken kantar självfallet strandkanten. De hålls alla visuellt samman genom faluröda väggar och tegelröda tak. Bostadshusen ligger torrskodda högre upp i slänten, vända med såväl långsida som gavel mot sjön. Ladugårdarna ligger där de kunnat placeras utan att inkräkta på odlingsbara ytor eller utsikten över hamnen. Merendels är de uppförda på klippvallar mycket närmre sjökanten än betesmarken. Alla andas samma tidsanda dvs sent 1800-tal, när självhushållning fortfarande var en självklarhet och privatekonomin försiktigt förbättrades samtidigt som befolkningen ökade. Och alla andas de samma underordnade roll i förhållande till fiske och lotsning; uppförda för en mycket begränsad djurbesättningen och med en därefter dimensionerad höskulle. Ladugårdarna är exteriört mycket sammanhållna av faluröda fasader och obrutna sadeltak.

Bostadshusen utgör en brokig samlig exempel på skärgårdens byggnadstradition. De redovisar också befolkningsutvecklingens faser under de senaste två hundra åren. Här finns små och låga stugor på enkel bredd bredvid högresta tvåvåninga hus med väl tilltagna proportioner. Här finns de icke om- eller tillbyggda strama faluröda fasaderna med stående panel som understryker höjden, bredvid de vid sekelskiftet till mer oregelbundna volymer ombyggda och oljefärgsstrukna paneler. Här finns det lilla skolhuset med tjärade svarta timmerstockar bredvid 1930-talets generösa takfall och livsbejakande gröna färg. Jämförelselistan kan göras mycket lång. Alla olikheter till trots hålls bebyggelsen samman av den gemensamma bytomten, som endast på några få ställen är privatiserad av murar och staket, och den slingrande stig som förbinder alla hus med varandra. Runt varje bostadshus finns -där så varit möjligt- någon form av trädgård, i vissa fall också mäktiga vårdträd. Endast det nya skolhuset, dvs det som togs i bruk 1920, (och några sentida sommarstugor) ligger avsides och utanför bykärnan. Nyttillskotten i form av sommarstugor är mycket få och väl underordnade byns egen karaktär. Några ladugårdar har mycket försiktigt inretts till bostäder.

Dagsläget

Idag utgör Strupö del av en avfolkad skärgård, en av landets mest utpräglade glesbygder. Avstånden till det mesta är för stora, samtidigt som öns möjligheter och förhållanden är för små. Betingelserna för åretruntboende är besvärliga, framför allt med tanke på barn och skolgång. Befolkningskurvan har allt sedan år 1900 då det fanns 71 personer på ön, varit i städig nedförbacke. 1975 fanns sex bofasta. Vid millennieskiftet 2000 lyser inte längre något ljus året runt på Strupö. Flera såväl gamla som unga Strupöbor försöker göra sommarsäsongen så lång som möjligt. Yrkesfiske utgår inte längre från ön, men väl ett utvecklat husbehovsfiske.

Det finns dock en ny kraft, en ny vilja att bättre lära känna och leva med och på sin ö. En inriktning mot självhushåll och vilja till oberoende, en absolut önskan att förvalta den gamla tidens kunskap innan den helt försvinner. Kanske är cirkeln snart sluten. Kanske lyser det snart i några fönster även under djupaste midvintermörker.

Skydd och förordningar

Misterhults skärgårds naturreservat, i vilket Strupö ingår, avsattes 1967
Klass III, Odlingslandskapet i Kalmar län
Upptaget som område i KMV-program för Oskarshamns kommun, 1993

Litteratur

Kalmar läns museums arkiv
Lantmäteriets arkiv
De första skärgårdsborna. C-G Thornström, Kalmar nations skriftserie 1988
Strupö –från naturahushåll till kapitalintensivt avsalufiske i glesbygd. C-G Thornström 1972
Bakom stagnationen. Lokalsamhället och omvärlden i en svensk skärgårdsby 1500-1975. C-G Thornström 1978
Kring en lotsgårds historia. Ragnar Wirsén 1968
Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Oskarshamns kommun. Länsstyrelsen i Kalmar län 1995
Det medeltida Småland. Aspeland, Sevede och Tuna län. Axelsson, Rahmqvist. 1999
Sveriges bebyggelse, Kalmar län. Uddevalla 1958
Misterhults norra skärgårdsreservat. Disposition och skötselplan
Skogsvårdsstyrelsen 1975